

Н. Набиолла

М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты,
Алматы қаласы, Қазақстан
E-mail: Nasihahat_83@mail.ru
ORCID ID – 0000-0001-9832-8028

Абай шығармашылығындағы мақал-мәтелдердің көрінісі

Аңдатпа. Мақалада ақын шығармашылығындағы қазақ фольклорының бір саласы саналатын «мақал-мәтелдердің» көрінісіне зерттеу жасалды. Талдау барысында ақын шығармашылығында мақал-мәтелдердің көрінісі үш сатыда қарастырылды. Әуелі Абай Құнанбаев өзінің поэзиясында фольклорды көркем өнердің шебері, эстетика өкілі, ойшыл ақын ретінде пайдаланады да, ал қара сөзінде фольклорды зерттеуші тұлғада көрінеді. Сонымен бірге кейбір мақал-мәтелдерді де өз тарапынан шығарушы халық өкілі ретінде жүз береді. Абайдың қазақ мақал-мәтелдерінің мәнін ашып көрсететін, заман ағымынан қалып қойған кейбір мақал-мәтелдер мен күні бүгінге дейін өз қолданысын жоғалтпай мұра ретінде, қолданыста жүрген нақыл сөздерге байланысты айтылған көзқарасы осы мақалада қаралды. Сондай-ақ, Абайдың өз шығарған мақал-мәтелдері деген бірнеше мақал Семейдегі «Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық қорық-музейінің» қорындағы ел арасынан жиналған қолжазба мұраларында сақталған. Араб әрпімен хатқа түскен бұл мақалдарда негізінен ел билейтін, дау-шарларға әділ үкім кесетін биге баға берген. Мақалды айтушылар «Абайдың өзінің шығарған мақалы» деп ұсынады. Мақалда биді батырмен салыстыра отырып, бидің ел үшін орны мен мәртебесінің биіктігін айқын көрсетіп береді. Сонымен бірге құлдық психология мен ақ сүйектік, сананың биіктігі мен төмендігін салыстыра бағалайтын мақалды да қарастырдық. Онда қоғамның әр сатысындағы адам психологиясын бере білгенін көреміз. Тыңнан табылған осы мақалдар да мақалада зерттеу мақалада мысал ретінде берілді.

Әрине, мақал-мәтелдердің барлығы да сап алтындай тап-таза, түгелдей құнын жойған жоқ деп айтуға болмайды. Кейбір мақал-мәтелдер белгілі бір кезеңнің, белгілі бір идеологияның шеңберінде, белгілі бір топтың мүддесі негізінде де пайда болғаны да бар. Сондықтан да ондай дүниелердің барлығын да халық мұрасы дегенімізбен, қолданыс аясынан шығып қалғандары қаншама. Сондықтан да Абай Құнанбаевтың қазақтың көне мұраларына сын көзбен қарап, өз тарапынан, сол мұралардың кемшін түсіп жататын жақтарын ашып беруі заңдылық. Халық мұрасының, соның ішінде мақал-мәтелдердің кейбір ескірген түсініктерін, белгілі бір көзқарасқа ие топтардың өз мүддесіне байланысты бұрмалап қолдануына сын айтуы негізінен ақынның қара сөздерінде көрініс тапқан.

Мақалада ақын шығармалары қарастырыла отырып, жоғарыдағыдай үш түйін негізінде зерттеулер жүргізілді.

Кілт сөздер: Абай, ақын, фольклор, жазба әдебиеті, өлең, қарасөз, мақал-мәтел, мәтін, мұра.

Кіріспе. Халық мұраларын өз шығармасында арқау ету Абайға дейінгі авторлық ауыз әдебиеті өкілдерінде кездеседі. Онда белгілі бір фольклорлық жанрлардың өзіне дейінгі сюжет, мотивтеріне еш өзгеріс енгізбестен түйдек-түйдегімен өз шығармасында молынан пайдалану орын алған. Сонымен бірге бұндай мотив, сюжеттер бірнеше ақынның шығармаларында қолданылса да, өзінің төл шығармасы ретінде саналған. Ал қазақ жазба әдебиетінің басында тұрған Абай шығармашылығында фольклордың қолданыс аясы мүлде басқа арнаға, тың бағытқа қанат жайғанын көреміз. Бірақ ол ақынның фольклордан мүлде

ат басын бұрып, өз шығармасында қолданбады деген түсінікті тудырмаса керек. Олай дейтініміз ақын кей шығармаларында фольклорлық дүниелерді таңдап, саралап қолданғаны да байқалады. Абай өлеңдерінде фольклордың үлгілері әр қырынан көрініп отырады. Айталық ақынның інісі Оспанға, баласы Әбішке өзі, келіні атынан шығарған жоқтауы, онда қолданылған кейбір фольклорлық тіркестерден көне сарынның, жоқтау үлгісінің сақталғаны аңғарылады. Ақынның толғаулары мен арнауларында да фольклорлық үлгілердің формасында жырланғаны белгілі. Сонымен бірге ақынның қарасөздерінен прозалық фольклордың (аңыз, әңгіме) үлгілері мен ұсақ жанрлар туралы (мақал-мәтел) ойтұжырымдарын көреміз. Бұдан ақын шығармаларында халық әдебиеті үлгілерінің ашық, кейде көмескі түрде қолданылғаны байқалады. Осы қатарда ақынның «Ескендір», «Масұғұт», «Өзімнің әңгімесі» поэмаларын атай аламыз (Қасқабасов, 2010). Онда қазақ әдебиеті үлгілеріне дендеп еніп, ел арасында кеңінен тараған Шығыс аңыздарын, «Мың бір түн» ертегілерін поэма мәтініне өзек еткені айқын көрінеді. Ал кейбір өлеңдерінде фольклорлық мотивтер мен сюжеттер әдебиеттің көркемдеу тәсілдеріне, яғни метафораға айналып жымдасып кеткені туралы ғалымдарымыздың зерттеулерінде қарастырылған.

Оған Абайдың.

Күлімсіреп аспан тұр,
Жерге ойлантып әр нені. (Абай. Т.1. 2020: 219).

Немесе:

«Күн – күйеу, жер – қалыңдық сағынышты,
Құмары екеуінің сондай күшті ...»

Және де:

«Безендіріп жер жүзін тәңірім шебер,
Мейірбандық дүниеге нұрын төгер.
Анамыздай жер иіп емізгенде,
Бейне әкеңдей үстіңе аспан төнер...»

Жоғарыдағы өлең жолдарынан ертедегі мифтік мотивтің көмескіленіп, керісінше поэтикалық сипаты басым болғанын аңғарамыз. Бұл туралы С. Қасқабасов: «Көне замандағы, түркі қағанаты дәуіріндегі аспанды – еркек, жерді – әйел деп түсінетін мифтік ұғым қазақтың мифі мен діни нанымында ғана сақталып қоймаған. Ол ұлтымыздың көркем фольклоры мен классикалық әдебиетінде поэзиялық символға, көркем әдіске, метафораға айналған», – дейді. (Қасқабасов, 2002).

Материалдар мен әдістер. Мақал-мәтелдер қазақ фольклорының ұсақ жанрларының бірі саналады (Қазақ әдебиетінің тарихы. Т.1. 2008: 788). Ал халық даналығы саналатын мақал-мәтелдердің мән-маңызын ашып, оны шығармаларына өзек етуі ақын поэзиясынан айқын көрінеді. Онда халықтың көне мұраларына сын көзбен қарай отырып, өте талғампаздықпен жыр жолдарында пайдаланып отырған. Оны Абайдың аударма өлеңдерінде кездесетін кейбір халық мақал-мәтелдері көрсетіп отыр. Ақынның «Сап сап көңілім, сап көңілім» өлеңінің:

«Сап, сап, көңілім, сап, көңілім!
Сабыр түбі – сары алтын.
Сабыр қылсаң, жайыңды
Білер ме екен бекзатым?», –

деген шумақтарында «Сабыр түбір – сары алтын» мақалын өңін өзгертпей, өз мағынасына сай жыр жолдарында бере білген. Ақынның осы өлеңінде төмендегідей де мақалдарда кездесіп отырады:

Көріп алсаң көріктіні,

Тандап алсаң тектіні,

Сонда көңіл толмай ма? (Абай. Т.1. 2020: 31). Бұл мақал-мәтелдердің қолданысынан Абайдың халық даналығы саналатын осы жанрды өз аудармасында ойын дәп басып ашатындай етіп қолданысқа енгізген. Ақынның аударма өлеңінде бұлардан тыс та мақал-мәтелдерді жиі пайдаланғаны төмендегі мәтіндерден де көрінеді: «Бейнет көрмей, дәулет жоқ», «Аузымен орақ орған өңкей қыртым», т.б. Ақынның мақалдарды өз ойын дәлелді көрсету үшін өлең шумақтарына бейімдеп нақыл сөздердің өзегін қалдырып, құрылымын өзгерткені көрінеді. Ақын халық мақал-мәтелдерін ой қатпарында қорытып, өзінің туындыларында жаңа түспен өлең жолдарына негіз еткен. Сондықтан Абайдың халық мақал-мәтелдерін қалай қолданыс аясына енгізгенін төмендегі мәтіндерден де байқауға болады:

Халық мақал-мәтелі	Абайдың оны өз шығармасында қолданысқа енгізуі
Берерменге бесеу көп, аларманға алтау аз	Берерменге бесеусің, аларманға және алтау
Екі кемеңнің құйрығын ұстаған суға кетеді	Екі кеме құйрығын, Ұста жетсін бұйрығың.
Жаман сиыр өрешіл	Сиырша тойса, мас болып, Өреге келіп сүйкелер
Еңбек етсең – емерсің	Еңбек етсең ерінбей, Тояды қарының тіленбей.
Жетім қозы – түртіншек (Жетім қозы – тасбауыр)	Жетім қозы тас бауыр, Түңілер де, отығар.
Көптің аузына қақпақ бола алмайсың	Көптің аузын күзетсең күн көрмейсің
Қайта келер есіңді қатты серіппе.	Қайтып келер есікті, Қатты серіппе жарқын-ау. (Өмірәлиев, 1993: 45)

Әрине, мақал-мәтелдердің барлығы да сап алтындай тап-таза, түгелдей құнын жойған жоқ деп айтуға болмайды. Кейбір мақал-мәтелдер белгілі бір кезеңнің, белгілі бір идеологияның шеңберінде, белгілі бір топтың мүддесі негізінде де пайда болғаны да бар. Сондықтан да ондай дүниелердің барлығын да халық мұрасы дегенімізбен, қолданыс аясынан шығып қалғандары қаншама. Сондықтан да Абай Құнанбаевтың қазақтың көне мұраларына сын көзбен қарап, өз тарапынан, сол мұралардың кемшін түсіп жататын жақтарын ашып беруі заңдылық. Халық мұрасының, соның ішінде мақал-мәтелдердің кейбір ескірген түсініктерін, белгілі бір көзқарасқа ие топтардың өз мүддесіне байланысты бұрмалап қолдануына сын айтуы негізінен ақынның қара сөздерінде көрініс тапқан.

Зерттеу нәтижесі. «Абай Құнанбаев өзінің поэзиясында фольклорды көркем өнердің шебері, эстетика өкілі, ойшыл ақын ретінде пайдаланады да, қарасөзінде фольклорды зерттеуші есебінде қарастырады. Сонымен бірге өз жанынан да өзі өмір сүріп отырған органы бейнелеп көрсететін, өмір шындығына негізделген мақал-мәтелдер айтып, ел арасына таратып отырған. Сонымен бірге халық даналығын өз афоризіміне де айналдыра білген. Бала жасынан әжесі мен анасының әлді арқылы құлақ құрышын қандырған халықтың бай ауыз әдебиетімен сусындап, шешен билер мен жезтаңдай әнші, ақындардың

сөзімен жан сарайын ашқан Абайдың халық мұрасын бойына сіңіріп, оны көркем шығармасында жаңаша бейнеде бере білуі асқан білімділік пен көпті көрген, көп кеңеске түсе білгенінің белгісі. Он бес жасынан бастап, әке қасында жүріп, ел арасындағы дау-шарларды шешуге ат салысқан, сондай-ақ кейбір даулы мәселелерді өзі де шеше білген Абайдың халық мұрасының бай қазынасынан сусындамай қалуы, ел арасынан ұғып, түйген рухани дүниелерін халық қалауы бойынша қолдана білуі үлкен білімділіктің, парасаттылықтың белгісі (Абайтану. Т.1. 2020).

Талқылануы. Абай қазақ мақалдарының бәрі асыл емес екендігіне көзін жеткізеді, олардың кейбірі халықты еңбекке баулудың орнына енжарлыққа, бойкүйездікке шақыратынын көреді де сынға алады. Мәселен, «Бесінші қара сөзінде»: «Өзінде жоқ болса, әкең де жат», «Малдының беті – жарық, малсыздың беті – шарық», «Ер азығы мен бөрі азығы жолда», «Ердің малы елде, еріккенде қолда», «Берген перде бұзар», «Мал тапқан ердің жазығы жоқ», «Байдан үмітсіз – құдайдан үмітсіз» (Абай. Т.ІІ. 2020:56) деген мақалдарды ақын бұқара халық тұрғысынан бағалайды, қоғам мүддесінен қарайды және оларды сын-тезіне алады. Ақын қара сөздерінде қазақ мақал-мәтелдерінің кейбір нұсқаларына айрықша тоқталып, олардың озығы мен тозығын ой таразысынан өткізеді. Мақалдың тәрибелік мән-маңызына баса назар аудара отырып, олардың кейбірінің заман ағымынан кейін қалып қалғанын, мазмұнының ескіргенін тілге тиек етеді. Оны ақынның «Жиырма тоғызыншы сөзіндегі»: «Біздің қазақтың мақалдарының көбінің іске татырлығы да бар, іске татымақ түгіл, не құдайшылыққа, не адамшылыққа жарамайтұғыны да бар» (Абай. Т.ІІ. 2020: 88) деген тұжырымынан көреміз. Бұл қара сөзінде: «Жарлы болсаң, арлы болма», «Қалауын тапса қар жанар», «Сұрауын тапсаң адам баласының бермейтіні жоқ», «Атың шықпаса, жер өрте», «Жүз күн атан болғанша, бір күн бура бол», «Алтын көрсе, періште де жолдан таяды», «Ата-анадан мал тәтті, алтынды үйден жан тәтті» мақал-мәтелдеріне сын көзбен қарап, осындай білместікпен, білімсіздікпен айтылған нақыл сөздерден сақ болуға шақырады. Сонымен бірге халықты береке-бірлікке шақыратын: «бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығаратын» ұйымшылдыққа, жатқа намысын бергісі келмейтін ерлікке, сөзге тоқтайтын даналығына қатысты да өз қара сөздерінде тілге тиек етеді. Ақын «Отыз тоғызыншы қара сөзінде»: «Рас, бұрынғы ата-бабаларымыздың бұл замандардан білімі, күтімі, сыпайылығы, тазалығы төмен болған. Бірақ бұл замандағыдардан артық екі мінезі бар екен... әуелі ол заманда ел басы, топ басы деген кісілер болады екен. Көші-қонды болса, дау-жанжалды болса, билік соларда болады екен де соған бағынады екен, ал екінші мінезі – намысқорлық екен» деп түйін жасайды (Абай. Т.ІІ. 2020: 122). Бірінші мінезі туралы «Қой асығын қолыңа ал, қолайыңа жақса, сақа қой», «Бас басыңа би болсаң, манар тауға симассың, басалқаңыз бар болса, жанған отқа күймейсің» деген халық мақалын келтіре отырып, екі тізгін, бір шылбырын берген азаматына бағынып, соның айтқанын ұғып, айдағанына жүріп, әулиедей көретін мінезіне тәнті болады. ал екінші мінезіне байланысты ат аталып, аруақ шақырылған жерде ағайынға өкпе араздыққа бармай, бір тудың астына жиылатын ер мінезін көрсететін мақалдарға тоқталады. Айталық, «Аз араздықты қуған – көп пайдасын кетіретер», «Ағайынның азары болса да, безері болмайды», «Алтау ала болса ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса төбедегі келеді», «Жол қуған қазынаға жолығады, дау қуған бәлеге жолығады» деген мақалдарды мысал ретінде келтіріп, бүгінгі қазақтың бойында осы екі қасиетті бүкілдей жоғалып алғанын сынайды (Абайтану. Т.2. 2020).

Ақын қара сөздерінде кейбір мақал-мәтелдердің тарихилығына мән бергені көрінеді. Онда «Қасымқанның қасқа жолы», «Есімханның ескі жолы», «Өз Тәукенің жеті жарғысы» туралы тоқталып, сол кезеңдерде болған мақал-мәтелдердің тарихи мәнін ашып көрсетеді.

«Мақал-мәтелдердің» түпкі мәніне тоқталған Абай «Өнер алды бірілік, ырыс алды тірілік» мақал-мәтелдерін жан-жақты қарастырады. Бірлік малға емес, ақылға бірлік болса ғана өз мағынасын ашатынын, ал дүние дос болса, ондай бірліктің ғұмыры ұзаққа бармай, ертең-ақ жөнін табатынын тілге тиек етеді.

Абай өз дәуірінің, жасаған ортасының, оқыған дүниелері мен айтқан биліктері, өз кезінде жасаған заң-жарлықтарына сай да, өз жанынан тыңнан мақал-мәтелдерді барылққа әкелгенін көреміз. Абайдың өз шығарған мақал-мәтелдері деген бірнеше мақал Семейдегі «Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық қорық-музейінің» қорындағы ел арасынан жиналған қолжазба мұраларында сақталған. Араб әрпімен хатқа түскен бұл мақалдарда негізінен биге баға бергені «тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» деген мақалдың бір нұсқасы ретінде хатқа түскен. Мақалды айтушылар «Абайдың өзінің шығарған мақалы» деп ұсынады. Мақалда биді батырмен салыстыра отырып, оның ел үшін орны мен мәртебесінің биіктігін айқын көрсетіп береді:

Батыр деген барақ ит,
әр қатын табады.
Би деген ақ шарифаттың жолы,

Бір-ақ қатын табады. (Абай музейінің қолжазба қоры, 43 бума). Сонымен бірге құлдық психология мен ақ сүйектік, сананың биіктігі мен төмендігін салыстыра бағалайтын төмендегі мақалды да Абайдың айтқаны деп көрсетеді. Онда қоғамның әр сатысындағы адам психологиясын бере білгенін көреміз:

Биді құл десең күледі,
Құлды құл десең өледі (Абай музейінің қолжазба қоры, 43 бума).

Ақын шығармашылығымен үндесіп жататын, халықты өнер-білім мен еңбек сүйгіштікке жетелейтін мақалдың да ақын атымен байланысты айтылатыны қолжазба мәтінде берілген. Онда:

Күншілдің күні қаран,
Еңбексіздің дәмі арам.

Тағы:

Токтық не дегізбейді,
Аштық не жегізбейді. (Абай музейінің қолжазба қоры, 43 бума).

Бұл мақалдардан да ақын өз заманының кейбір керенау, ақылға сиымсыз, көңілге қонымсыз тұстарын мысқылдан, сықақ ете отырып, еттен өтіп, сүйекке жететіндей мақалға айналдырып артына мұра етіп, сөз мәйегін қалдырғаны көрінеді.

Қазіргі кезеңде Абайдың өлең шумақтары мен қара сөздеріндегі ойлы түйіндері нақыл сөз ретінде ел арасында кеңінен таралып жүр. Айталық: «Жаман дос көлеңке: басыңды бұл алса іздеп таба алмайсың, күн шалса, қашып құтыла алмайсың», «Артық ғылым кітапта, ерінбей оқып білуге», «Бір ғылымнан басқаның, кеселі көп асқанға», «Ғылымсыз дүние жоқ», «досы жоқпен сырлас, досы көппен сыйлас», «Қайғысыздан сақ бол, қайғылыға жақ бол», «Ісім өнсін десең – ретін тап», «Баланың жақсысы қызық, жаманы күйік», «қайратсыз ашу - тұл», «Білгенге маржан, білмеске арзан» т.б.

Қорытынды. Ақын шығармаларындағы мақал-мәтелдерді саралай келе оны үш сатыда қарастыруға болады. біріншіден ақын шығармаларында өте аз болса да фольклорлық мәтіндерді қолдана білген. Екіншіден мақал-мәтелдердің түпнегізгі айтпақ ойын алып, өз афоризіміне айналдыра білген. Үшіншіден, ақынның шығармаларында кездесетін ой түйіндерін дәл көрсетіп, өлеңнің мәнін ашып беретін жолдары қазір ел арасында мақал-мәтел, нақыл сөздер ретінде қолданысқа түскені көрінеді.

Зерттеудің құндылығы. Мақала «Абай шығармашылығының фольклорлық қайнар көздері» гранттық жобасы аясында жазылған зерттеудің тезисі ретінде, ақын Абайдың шығармашылығындағы қазақ фольклорының, соның ішінде ұсақ жанр ретінде саналатын

«мақал-мәтелдердің» көрінісіне, қолданыс аясына, ақынның көзқарасы мен халық даналығы туралы ой-тұжырымдарын ашып көрсетуімен құнды болмақ.

Н.Набиолла

Институт литературы и искусства им. М.О.Ауэзова

Алматы, Қазақстан

E-mail: nasihat_83@mail.ru

Виды пословиц в творчестве Абая

Аннотация. В статье исследуются «пословицы» в произведениях поэта, которые являются ответвлением казахского фольклора. В ходе анализа пословицы в творчестве поэта рассматривались в три этапа. Изначально Абай Кунанбаев использовал фольклор в своих стихах как мастер искусства, представитель эстетики, поэт-мыслитель, в «словах назидания» он занимался изучением фольклора. В то же время он рассматривал некоторые пословицы как представитель народа. В этой статье обсуждаются взгляды Абая на некоторые пословицы и поговорки, раскрывающие их значение, а также пословицы, которые используются до сих пор. Ряд пословиц Абая сохранился в рукописном наследии, собранном в фонде Государственного историко-культурного и литературно-мемориального музея-заповедника «Жидебай-Борили Абая» в Семипалатинске. В этих письмах, написанных на арабском языке, он восхвалял провителя, который правил страной и справедливо разрешал споры. В результате проведенного исследования установлено, что это пословицы Абая. Статья четко сравнивает танец с героем и четко показывает место и статус танца для страны. Мы также рассмотрели пословицу, которая сравнивает психологию рабства с благородством, высотой и глубиной сознания. Абая удалось передать психологию человека на всех уровнях общества. Эти пословицы, приводятся в качестве примеров в исследовательской статье.

Безусловно, не все пословицы чисты как золото. Некоторые пословицы появились в определенный период, в рамках определенной идеологии, в интересах определенной группы. Поэтому все это считается достоянием народа, но многие из них вышли из употребления. Естественно, что Абай Кунанбаев критически относится к древнему казахскому наследию и, в свою очередь, выявляет недостатки этого наследия. Критика использования некоторых устаревших представлений о народном наследии, в том числе пословиц, группами, имеющими определенные взгляды в собственных интересах, в основном отражается в творчестве поэта. В статье рассматриваются творчество поэта и проводится исследование на основе трех вышеперечисленных пунктов.

Ключевые слова: Абай, поэт, фольклор, письменная литература, стихи, проза, пословицы, тексты, наследие.

N.Nabiolla

M.O.Auevov Institute of Literature and Art

Almaty, Kazakhstan

E-mail: nasihat_83@mail.ru

Types of proverbs in the works of Abay

Abstract. The article examines the "proverbs" in the works of the poet, which are an offshoot of Kazakh folklore. In the course of the analysis, the proverbs in the poet's work were considered in three stages. Initially, Abai Kunanbayev used folklore in his poems as a master of art, a representative of aesthetics, a poet-thinker, in "words of edification" he studied folklore. At the same time, he viewed some of the proverbs as a representative of the people. This article

discusses Abai's views on some of the proverbs and sayings that reveal their meaning, as well as the proverbs that are still used today. A number of Abai's proverbs are preserved in the manuscript heritage collected in the fund of the State Historical, Cultural and Literary Memorial Museum-Reserve "Zhidebay-Borili Abay" in Semipalatinsk. In these letters, written in Arabic, he praised the governor who ruled the country and settled disputes fairly. As a result of the study, it was established that these are the proverbs of Abai. The article clearly compares the dance to the hero and clearly shows the place and status of the dance for the country. We also looked at a proverb that compares the psychology of slavery to nobility, height, and depth of consciousness. Abai managed to convey human psychology at all levels of society. These proverbs are cited as examples in a research article.

Of course, not all proverbs are as pure as gold. Some proverbs appeared in a certain period, within the framework of a certain ideology, in the interests of a certain group. Therefore, all this is considered the property of the people, but many of them fell out of use. Naturally, Abai Kunanbayev is critical of the ancient Kazakh heritage and, in turn, reveals the shortcomings of this heritage. Criticism of the use of some outdated ideas about the national heritage, including proverbs, by groups with certain views in their own interests, is mainly reflected in the poet's work. The article examines the poet's work and conducts research on the basis of the above three points.

Keywords: Abai, poet, folklore, written literature, poetry, prose, proverbs, texts, heritage.

Информация об авторе: Н.Набиолла, научный сотрудник Института литературы и искусства им.М.О.Ауэзова, Алматы, Қазақстан, [nasihat_83@mail.ru](mailto:nasihath_83@mail.ru), ORCID:0000-0001-9832-8028

Әдебиет

[1]. Абай. Шығармаларының академиялық толық жинағы. Үш томдық. 1-том / Томды құрастырып, баспаға дайындағандар: Матыжанов К.І., Мәдібаева Қ.Қ., Шапай Т.М., Қыдыр Т.Е., Тұрсынбайұлы Б., Жұматай А.Н. – Алматы: Жазушы, 2020 ISBN 978-601-200-724-4 (қаз).

[2]. Абай. Шығармаларының академиялық толық жинағы. Үш томдық. 2-том / Томды құрастырып, баспаға дайындағандар: Матыжанов К.І., Қорабай С.С., Қыдыр Т.Е., Шүкіман Е.Т., Жұматай А.Н. – Алматы: Жазушы, 2020. – 778 б. ISBN 978-601-200-725-1 (қаз)

[3]. Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық қорық-музейінің» қоры, 43 бума. (Араб әрпінде)

[4]. Абайтану. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020. –Т.1. ISBN 978-601-338-523-5 (қаз)

[5]. Абайтану. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020. – Т.2. ISBN 978-601-338-524-2(қаз)

[6]. Қасқабасов С. А. Жаназық. – Астана: Аударма, 2002. ISBN 9965-18-024-5(қаз)

[7]. Қасқабасов С. Алтын жылға. – Алматы: Жібек жолы, 2010. ISBN 978-601-294-130-2 (қаз)

[8]. Қазақ әдебиетінің тарихы. Он томдық. – Алматы: ҚазАқпарат, 2008. –Т.1. – 400 б. ISBN 978-601-03-0005-7 (қаз)

[9]. Өмірәлиев Қ. Абай афоризімі. – Алматы: Қазақстан, 1993. – 122 б. ISBN 5-615-01318-4 (қаз)

Литература

[1]. Абай. Полное академическое собрание сочинений. Три тома. / Составлен и подготовлен к печати: Матыжанов К.И., Мадиебаева К.К., Шапай Т.М., Кыдыр Т.Е., Турсынбаевич Б., Жуматай А.Н. - Алматы: Писатель, 2020. ISBN 978-601-200-724-4 (каз).

[2]. Абай. Полное академическое собрание сочинений. Три тома. / Составлен и подготовлен к печати Матыжанов К.И., Корабай С.С., Кыдыр Т.Е., Шукиман Е.Т., Жуматай А.Н. - Алматы: Писатель, 2020. – Т.2. ISBN 978-601-200-725-1 (каз).

[3]. Фонд государственного историко-культурного и литературно-мемориального заповедника-музея Абая «Жидебай-Борили», 43 папка. (На арабском)

- [4]. Абайтану. – Нур-Султан: Фолиант, 2020. – Т.1. (каз) ISBN 978-601-338-523-5 (каз)
[5]. Абайтану. – Нур-Султан: Фолиант, 2020. – Т.2. (каз) ISBN 978-601-338-524-2 (каз)
[6]. Каскабасов С.А. Жаназық. – Астана: Аударма, 2002. ISBN 9965-18-024-5 (каз)
[7]. Қасқабасов С. Алтын жылға. – Алматы: Жибек жолы, 2010. ISBN 978-601-294-130-2 (каз).
[8]. История казахской литературы. Десять томов. – Алматы: Казакпарат, 2008. – Т.1. ISBN 978-601-03-0005-7 (каз)
[9] Умиралиев К. Афоризм Абая. – Алматы: Казахстан, 1993. ISBN 5-615-01318-4 (каз)

References:

- [1]. Abai. Complete Academic Collected Works. Three volumes. Volume 1 / Compiled and prepared for publication: Matyzhanov K.I., Madibaeva K.K., Shapay T.M., Kydyr T.E., Tursynbaevich B., Zhumatai A.N. (2020). - Almaty: Writer. ISBN 978-601-200-724-4 (kaz)
[2]. Abai. Complete Academic Collected Works. Three volumes. Volume 2 / Compiled and prepared for publication Matyzhanov K.I., Korabay S.S., Kydyr T.E., Shukiman E.T., Zhumatai A.N. (2020). - Almaty: Writer. ISBN 978-601-200-725-1 (kaz).
[3]. Fund of the State Historical-Cultural and Literary-Memorial Reserve-Museum of Abay "Zhidebay-Borili", folder 43. (In the Arabic language)
[4]. Abaytanu. Vol.1. (2020). - Nur-Sultan: Folio ISBN 978-601-338-523-5 (kaz)
[5]. Abaytanu. T.2. (2020). - Nur-Sultan: Folio ISBN 978-601-338-524-2 (kaz)
[6]. Kaskabasov S. A. Zhanazykh (2002) - Astana: Audarma ISBN 9965-18-024-5 (kaz)
[7]. Kaskabasov S. A. Altyn jylga. (2010) - Almaty: jybek joly. ISBN 978-601-294-130-2 (kaz)
[8]. History of Kazakh literature. Ten volumes. Vol.1. (2008). - Almaty: Kazakparat. ISBN 978-601-03-0005-7 (kaz)
[9] Umiraliev K. Abai's aphorism. (1993). - Almaty: Kazakhstan ISBN 5-615-01318-4 (kaz)